

Miðvikudaginn 20. desember 1995.

Nr. 364/1991.

Pétur Hraunfjörð Ingvason

Póra Ólöf Óskarsdóttir og

Jóna Ósk Pétursdóttir

(Björgvin Þorsteinsson hrl.)

gegn

Guðjóni Ólafi Kristbergssyni

(Kristján Stefánsson hrl.)

Kaup. Riftun. Útivist í héraði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Áfrýjendur skutu málinu til Hæstaréttar með stefnu 30. ágúst 1991 og krefjast sýknu af öllum kröfum stefnda og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Áfrýjandinn Póra Ólöf Óskarsdóttir áfrýjaði einnig sama dag aðfarargerð, sem fór fram í fógetarétti Reykjavíkur 16. ágúst 1991, en þá var gert fjárnám í nánar tilgreindum eignum hennar til fullnustu kröfum samkvæmt héraðsdómi í málinu. Við munnlegan málflutning í Hæstarétti féll hún frá þessari áfrýjun.

Stefndu krefjast staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

I.

Áfrýjendur létu sækja þing í héraði, og var greinargerð skilað af þeirra hálfu. Þingsókn þeirra féll síðar niður. Var málið því dæmt eftir ákvæðum 2. mgr. 118. gr. laga nr. 85/1936, sem þá giltu. Héraðsdómur var kveðinn upp 30. maí 1991.

Nokkur ný skjöl voru lögð fyrir Hæstarétt, meðal annars gögn úr refsímáli, sem höfðað var gegn áfrýjendum með ákæru 28. febrúar 1992. Var þeim gefið að sök að hafa með blekkingum fengið stefnda í máli þessu til að kaupa heildverslun þá, sem málið er risið af, og brotið þannig gegn 248. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Lauk refsímálinu með því, að áfrýjendur voru með dómi sakadóms Reykjavíkur 8. maí 1992 sýknaðir af öllum kröfum ákæruvalds.

II.

Stefndi keypti heildverslunina Plúsinn af áfrýjendum 18. ágúst 1989. Fimm dögum síðar óskaði stefndi eftir, að kaupin gengju til baka. Í bréfi, sem hann ritaði áfrýjendum, kvað hann ástæðu óskar sinnar vera þá, að hann hefði ekki getað aflað fjár, sem hann ætlaði að nota til greiðslu skuldbindinga sinna samkvæmt kaupsamningnum. Áfrýjendur héldu hins vegar fast við kaupin. Varð þá úr, að stefndi seldi fyrirtækið öðrum, eins og síðar greinir og rakið er í héraðsdómi. Kveðst stefndi einungis hafa „setið“ í fyrirtækinu einn dag.

III.

Í héraðsdómi er í meginatriðum sagt frá, hvað hið selda var nánar tiltekið. Kemur þar fram, að meðal hins selda eru „umboð“ fyrir erlenda seljendur snyrtivara, sælgætis, gjafavara og barnafata. Stefndi reisir kröfu sína um riftun samningsins á því, að „umboð“ þessi hafi reynst haldlítil, en ein meginforsenda kaupanna hafi verið sú, að með í þeim væru „umboð fyrir mörg góð vörumerki“. Nánar lýsir stefndi annmörkum „umboðanna“ svo, að áfrýjendur hafi verið í vanskilum við erlenda viðskiptamenn heildverslunarinnar. Hafi af þeirri ástæðu ekki verið unnt að fá afgreiddar vörur frá þeim í september 1989. Einnig hafi komið í ljós, að heildverslunin hafi ekki notið greiðslufrests hjá erlendum viðskiptamönnum, eins og stefndi hafi vænst. Loks hafi komið á daginn, að heildverslunin hafi aldrei átt einkarétt á því að dreifa hér á landi vörum frá hinum erlendu viðskiptamönnum, og hafi áfrýjendur því ekki haft heimild til að selja slíkan rétt.

Staðhæfingar sínar um þessa annmarka á erlendum viðskiptasamböndum heildverslunarinnar styður stefndi að mestu við frásögn þriggja nafngreindra manna, sem keyptu heildverslunina af honum 12 dögum eftir, að aðilar máls þessa gerðu hin umdeildu kaup. Frásögn stefnda af vanskilum áfrýjenda við erlenda viðskiptamenn er þó studd öðrum gögnum, eins og nánar verður vikið að. Þá liggur fyrir í bréfum frá nokkrum þeirra, að heildverslunin Plúsinn hafði ekki einkarétt til að flytja inn eða dreifa vörum frá þeim á Íslandi.

Heildverslun áfrýjenda skuldaði fyrirtækinu Rita Marlow Junior eftirstöðvar af fjórum vörureikningum, 3.286 franska franka, þegar hinn umdeildi kaupsamningur var gerður. Þá skuld greiddu þeir, sem keyptu heildverslunina af stefnda, 6. september 1989. Af þeirri fjárhæð fengu þeir strax 1.500 franska endurgreidda úr hendi áfrýjanda Jónu. Í bréfi, sem fyrirtækið Camps Junior í París ritaði lögmanni stefnda 6. desember 1989 í tilefni fyrirspurnar hans, kemur fram, að verslunin Ping Pong, sem áfrýjendur ráku, skuldaði fyrirtækinu 53.800 franska franka, en þeir hafi greitt þá skuld að fullu 5. október 1989. Hins vegar var heildverslunin Plúsinn skuldlaus við Camps Junior eftir 22. ágúst, er áfrýjendur greiddu skuld, að fjárhæð 38.820 franska franka. Áfrýjendur hafa einnig lagt fram gögn um greiðslu 29. september 1989 á 118.571 frönskum franka til fyrirtækisins Eagles California í París. Aðila greinir hvorki á um, að greiðslur þessar hafi farið fram, né hvenær þær voru inntar af hendi. Ekki hefur verið sýnt fram á, að á áfrýjendum hafi hvílt aðrar skuldir við erlenda aðila vegna rekstrar heildverslunarinnar Plússins, þegar hún var seld stefnda.

Samkvæmt því, sem nú var rakið, höfðu áfrýjendur gert full skil við erlenda viðskiptamenn heildverslunarinnar tæpum sex vikum eftir, að hún var seld stefnda, ef undan er skilinn hluti af fyrrnefndri skuld við Rita Marlow Junior, þ. e. 1.786 frönskum frönskum, sem virðist hafa fallið endanlega á síðari kaupendur heildverslunarinnar.

Leggja verður til grundvallar, að greiðsludráttur sá, sem hér um ræðir, hafi valdið tímabundnum erfiðleikum í viðskiptum við tvo eða þrjá af fjórtán erlendum viðskiptamönnum. Stefndi hefur hins vegar ekki leitt í ljós, að vanskil þessi hefðu komið í veg fyrir, að viðskipti af hans hálfu við Rita Marlow Junior, Camps Junior og Eagles California gætu haldið áfram, ef hann hefði haldið öðruvísi á málum. Hér verður meðal annars að hafa í huga, að stefndi gerði enga tilraun til að reka heildverslunina sjálfur og byggir staðhæfingar sínar um vanefndir áfrýjenda að verulegu leyti á frásögn manna, sem vegna riftunarkröfu sinnar á hendur honum höfðu sjálfir hagsmuni af því að gera mikið úr erfiðleikum í samskiptum við frönsku viðskiptamennina.

Ákvæði kaupsamningsins um, að heildverslunin sé seld án kvaða

og veðbanda, þykir ekki verða skýrt svo, að í því felist, að seljendur ábyrgist, að þeir hafi á kaupdegi lokið við að greiða allar skuldir, sem hvíldu á þeim vegna rekstrarins. Greiðsludráttur áfrýjenda gagnvart tveimur eða þremur erlendum viðskiptamönnum heildverslunarinnar verður samkvæmt framangreindu ekki talinn slík vanefnd á kaupsamningi málsaðila að riftun varði.

V.

Í kaupsamningnum er hvergi vikið að greiðslufresti eða öðrum viðskiptakjörum heildverslunarinnar hjá erlendum eða innlendum viðskiptamönnum. Stefndi ber, að áfrýjendur hafi greint frá því munnlega, að verslunin nyti 60 til 90 daga gjaldfrests hjá erlendum viðskiptamönnum. Gegn neitun áfrýjenda þykir ekki sannað, að þeir hafi gefið stefnda fyrirheit um, að hann myndi njóta slíks greiðslufrests.

VI.

Svo sem fyrr segir, skuldbundu áfrýjendur sig til að selja stefnda „umboð“ fyrir nánar tilteknar vörutegundir frá nafngreindum erlendum aðilum. Í samningnum er ekki frekar greint frá, hvað í þessu felist. Stefndi heldur því fram, að með samningnum hafi hann verið að kaupa „einkaumboð“ í þeim skilningi, að þeim hafi átt að fylgja einkaréttur til að flytja inn og selja hér á landi vörur frá þeim erlendu fyrirtækjum, sem talin eru í samningnum.

Sá skilningur verður ekki leiddur af orðalagi samningsins. Stefndi þykir ekki heldur hafa sýnt fram á, að áfrýjendur hafi með munnlegum yfirlýsingum eða á annan hátt vakið það traust hjá honum, að hann fengi með kaupsamningnum og án nokkurs atbeina hinna erlendu viðskiptamanna einkarétt til innflutnings varnings frá þeim. Er í því sambandi meðal annars á það að líta, að í tengslum við kaupin var að sögn stefnda ákveðið, að einn eða tveir af áfrýjendum færu með honum til útlanda í því skyni að kynna hann fyrir nokkrum af þeim seljendum, sem greindir eru í kaupsamningnum. Ferð áfrýjandans Jónu til Frakklands með síðari kaupendum heildverslunarinnar bendir einnig ótvírætt til þess, að áfrýjendur hafi viljað greiða fyrir því, að stefndi og eftir atvikum síðari kaupendur gætu að fullu nýtt þau viðskiptatengsl, sem seld voru með margnefndum samningi.

Pegar litið er til þessa, þykir eðlilegt að skýra kaupsamning málsaðila svo, að með umboðum sé átt við viðskiptasambönd, en af málsatvikum verður að öðru leyti ekki nánar ráðið, hvaða skilning stefndi mátti með réttu leggja til grundvallar um efni viðskiptatengsla heildverslunarinnar og hinna erlendu fyrirtækja. Hér er enn fremur á það að líta, að gera verður þær kröfur til þeirra, sem hyggjast kaupa rekstur sem þennan, að þeir afli nánari upplýsinga frá seljanda en gert var, svo og, að kaupandi tryggi sér sönnun um þær. Þykir stefndi ekki hafa fært rök fyrir því, að erlend eða innlend viðskiptasambönd heildverslunarinnar hafi verið lítils virði eða að rekstur hennar hafi verið með þeim hætti, að viðskiptavild hennar hafi ekki getað nýst nýjum kaupanda.

VII.

Niðurstaða verður því sú, að ekki er fallist á, að hinu selda hafi verið svo áfátt, að skilyrði hafi verið til riftunar kaupsamningsins frá 18. ágúst 1989. Staðhæfingar stefnda um svik eru ósannaðar. Stefndi hefur ekki heldur sýnt fram á, að um önnur skilyrði fyrir skaðabótaskyldu eftir reglum kauparéttar sé að ræða. Ber því að sýkna áfrýjendur af kröfum stefnda.

Pegar litið er til þess, að þingsókn féll niður í héraði af hálfu áfrýjenda, þykir rétt, að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Áfrýjendur, Pétur Hraunfjörð Ingvason, Þóra Ólöf Óskarsdóttir og Jóna Ósk Pétursdóttir, eru sýkn af kröfum stefnda, Guðjóns Ólafs Kristbergssonar.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 30. maí 1991.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 6. þ. m., er höfðað fyrir þinginu með stefnu, birtri 2. nóvember 1989.

Stefnandi er Guðjón Ólafur Kristbergsson, Kelduhvammí 3, Hafnarfirði.

Stefndu eru Pétur Hraunfjörð Ingvason, Þóra Ólöf Óskarsdóttir og Jóna Ósk Pétursdóttir, Grettisgötu 13, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að rift verði kaupsamningi aðila, dags. 8.

ágúst 1989, og stefndu verði gert að greiða stefnanda skaðabætur, samtals að fjárhæð 4.964.036 kr., með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga frá 28. 9. 1989 til greiðsludags auk málskostnaðar með dráttarvöxtum frá 15. degi eftir dómsuppkvaðningu til greiðsludags.

Dómkröfur stefndu eru, að þau verði alsýknuð af kröfum stefnanda og þeim dæmdur málskostnaður að viðbættum virðisaukaskatti með dráttarvöxtum.

Stefndu létu sækja þing, og skilaði lögmaður þeirra greinargerð, en þingsókn þeirra féll síðan niður. Verður málið því dæmt skv. 2. mgr. 118. gr. laga nr. 85/1936.

Málavextir eru þeir, að með kaupsamningi, dags. 18. ágúst 1989, keypti stefnandi heildverslunina Plúsinn, Grettisgötu 13, Reykjavík, af stefndu fyrir 3.650.000 kr. Nánar tiltekið var hið selda rekstur seljanda, viðskiptavild, firmanafn, innréttingar og nánar tilgreind skrifstofuáhöld ásamt tilgreindum umboðum fyrir hársnyrtivörur, snyrtivörur, sælgæti, gjafavörur, barnaföt, tannbursta. Vörubirgðir skyldu taldar sérstaklega og greiddar skv. nánara samkomulagi. Hið selda var selt án kvaða, og á því hvíldu engin veðbönd. Stefnandi átti að fá fyrirtækið afhent viku síðar, 26. ágúst 1989.

Stuttu eftir undirritun kaupsamningsins, þ. e. 23. ágúst, hafði stefndi samband við starfsmann firmasölu þeirrar, sem sá um að koma á viðskiptunum, og tjáði honum, að hann réði ekki við kaupin af persónulegum ástæðum, og fór fram á, að kaupin gengju til baka. Daginn eftir kom stefnandi að máli við stefnda Pétur, en riftun var hafnað nema með óaðgengilegum skilmálum. Hinn 28. 8. 1989 afhenti stefnandi skuldabréf skv. kaupsamningi. Sama dag fékk stefnandi tilboð frá öðrum aðilum um kaup á heildversluninni. 29. 8. 1989 fékk stefnandi afhenta og hann samþykkir víxla fyrir 883.200 kr., vegna vörubirgða heildverslunarinnar.

Niðurstaðan varð síðan sú, að 30. 8. seldi stefnandi heildverslunina Plúsinn þeim aðilum, sem gert höfðu honum tilboð tveimur dögum áður, þeim Skarphéðni Gunnarssyni, Júlíusi R. Júlíussyni og Guðbjarti Halldórssyni. Var sá kaupsamningur í öllum meginráttum nánast samhljóða fyrri kaupsamningi, dags. 18. sama mánaðar. Var heildverslunin keypt skuldlaus skv. báðum samningum. Allar upplýsingar, sem stefnandi veitti kaupendum skv. hinum síðari kaupsamningi, voru komnar frá upphaflegum seljendum skv. kaupsamningi, dags. 18. 8. Auk þess voru kaupendur skv. hinum síðari kaupsamningi í nánu sambandi við hina upphaflegu seljendur allan tímann, þar sem þeir höfðu haft áhuga á því að kaupa umrædda heildverslun um svipað leyti og öfluðu sér þá upplýsinga um heildverslunina frá upphaflegum seljendum, þ. e. Pétri, Þóru og Jónu.

Við undirskrift var um það talað, að Jóna Ósk Pétursdóttir, ein af hinum upphaflegu seljendum skv. kaupsamningi, dags. 18. 8., skyldi fara með kaupendum skv. hinum síðari kaupsamningi til Frakklands 1. september og kynna þá fyrir hinum erlendu umboðum. Að morgni þess dags kom hún hins vegar að máli við þá og tilkynnti, að hún gæti ekki farið utan síðdegis þann dag vegna skulda við tvo af hinum erlendu umboðsaðilum upp á 1.500.000 kr., þ. e. Camps og Eagles, og tækist sér ekki að útvega þá peninga fyrir brottför. Fóru tveir af þáverandi eigendum samt sem áður utan. Þar kom m. a. fram, að svokölluð umboð, sem talin eru upp í báðum kaupsamningum, reyndust haldlítil. Hinir upphaflegu seljendur voru í rúmlega 1.500.000 kr. skuld við framangreind tvö umboð, sem eru a. m. k. 60–70% af fyrirtækinu. Einnig var vonlaust að fá vörur vegna skuldarinnar, sem fyrir var, og af þeim sökum vonlaust að stunda nokkra starfsemi. Auk þess stóðust ekki munnleg fyrirheit upphaflegra seljenda um 60–90 daga gjaldfrest. Tilraunir þáverandi eigenda næstu daga til að bjarga málefnum heildverslunarinnar báru ekki árangur.

Hinn 12. 9. 1989 var stefnanda, Guðjóni, tjáð af kaupendum skv. kaupsamningi, dags. 30. 8., að þeir ætluðu að rifta kaupsamningi. Barst honum af því tilefni riftunaryfirlýsing, dags. 19. 9. 1989, þar sem farið var fram á riftun umrædds kaupsamnings, og var síðan undirritað samkomulag 28. 9. 1989 um riftun kaupsamningsins.

Hinn 26. 9. 1989 krafðist stefnandi, Guðjón, með símskeyti riftunar kaupsamnings, dags. 18. 8. Var þeirri kröfu hafnað með öðru símskeyti, dags. 27. 9. 1989. Málsástæður stefnanda eru þær, að algjörlega séu brostnar forsendur fyrir kaupum á heildversluninni Plúsinum á grundvelli þeirra upplýsinga, sem fram séu komnar um stöðu heildverslunarinnar og hinir upphaflegu seljendur ýmist héldu leyndri við undirritun beggja kaupsamninga eða hreinlega veittu rangar upplýsingar um. Heildverslunin er mjög skuldug við þá tvo aðila erlendis, sem eru a. m. k. 60–70% af fyrirtækinu. Upplýsingar um gjaldfresti upp á 60–90 daga stóðust ekki, og ýmis af umboðum þeim, sem getur um í báðum kaupsamningum, reyndust haldlítil. Er því á grundvelli þeirrar meginreglu kröfuréttar, að miða skuli við aðstæður á þeim tíma, sem kaupsamningur er undirritaður, við mat á því, hvort um riftunarheimild sé að ræða eða ekki, gerð krafa um riftun kaupsamnings, dags. 18. 8. 1989, og greiðslu bóta vegna ýmiss kostnaðar.

Lagarök.

Kröfu um riftun styður stefnandi við 42. og 44. gr. I. um lausafjárkaup nr. 39/1922 og alm. reglur kaupalaga um galla í kaupum og bætur vegna þess.

Krafan um vexti styðst við l. nr. 25/1987, einkum 10. og 12. gr.

Um málskostnað vísast til 177. gr. l. nr. 85/1936 og 184. gr. s. l., komi til framlagningar málskostnaðarreiknings.

Sundurliðun stefnukröfu:

1. Kaupsamningur, dags. 18. 8. '89	kr.	3.650.000
2. Vörulager	–	883.200
3. Ferðakostnaður og uppihald	–	96.926
4. Greiðslukvittun frá Flugleiðum	–	29.270
5. Stimpilgjöld	–	18.560
6. Sölulaun	–	56.000
7. Vinnutap	–	117.580
8. Lögmannskostnaður	–	112.500
Samtals	kr.	4.964.036

sem nemur stefnufjárhæð máls þessa.

Í greinargerð stefndu kemur fram, að þau mótmæla því, að riftun hafi verið hafnað nema gegn óaðgengilegum skilmálum. Úr varð, að stefnandi tæki upp þráðinn við þá aðila, sem sýnt höfðu fyrirtækinu áhuga. Viðskiptaskuld var við tvö af hinum erlendu fyrirtækjum, þ. e. Camps og Eagles, og ætluðu þau að greiða þá skuld, jafnskjótt og þau fengju afhenta viðskiptapappíra, sem þau fengju út úr sölunni skv. kaupsamningi, en það tókst ekki. Stefndu mótmæla því, að veittar hafi verið rangar upplýsingar eða að stefnandi hafi á einhvern hátt verið blekkur í viðskiptum. Stefndu hafi greitt viðskiptaskuldina við hin erlendu fyrirtæki. Vitað hafi verið, að skriflegar staðfestingar lágu ekki fyrir á umboðum. Stefnda Jóna hafi kynnt hina nýju eigendur fyrir hinum erlendu aðilum. Engir gallar hafi verið á hinu selda, og fyrirtækið hafi verið í fullum gangi og hafi verslað við hin erlendu fyrirtæki í fimm ár. Enginn misbrestur hafi verið á þeim viðskiptum fremur en gengur og gerist hjá íslenskum fyrirtækjum. Stundum séu reikningar greiddir strax, og stundum þurfi að fá greiðslufrest. Það hafi verið ámælisvert hjá stefnanda að samþykkja riftun þegjandi og hljóðalaust gagnvart þeim, sem keyptu af honum, án þess að ráðfæra sig við stefndu.

Stefnandi hefur í sókn sinni mótmælt öllum kröfum stefndu og málsástæðum. Hann hefur komið fyrir dóminn og gefið skýrslu og leitt vitni.

Niðurstaða.

Stefnandi hefur sýnt nægilega fram á, að stefndu hafi svo verulega leynt upplýsingum og gefið rangar upplýsingar við samningsgerð aðila 18. ágúst 1989, að rétt sé að fallast á kröfu sína um riftun samningsins með vísan til 2. mgr. 42. gr. laga nr. 39/1922 svo og um greiðslu skaðabóta úr hendi stefndu.

Stefnandi hefur nægilega sýnt fram á skaða þann, sem hlaut af vanefndum stefndu, og verður krafa hans um skaðabætur því tekin til greina. Verður stefndu og gert að greiða stefnanda málskostnað, sem ákveðst 500.000 kr., ásamt vöxtum, eins og krafist er.

Garðar Gíslason borgardómari kvað upp dóminn.

D ó m s o r ð:

Framangreindum kaupsamningi aðila, dags. 18. ágúst 1989, er rift.

Stefndu, Pétur Hraunfjörð Ingvason, Þóra Ólöf Óskarsdóttir og Jóna Ósk Pétursdóttir, greiði stefnanda, Guðjóni Ólafi Kristbergssyni, 4.964.036 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga frá 28. 9. 1989 til greiðsludags, er leggist við höfuðstól, í fyrsta sinn 28. 9. 1990, og 500.000 kr. í málskostnað, er beri dráttarvexti skv. III. kafla vaxtalaga frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.
